

INSTITUT FÜR DIE WELT DER TURKEN

ifwt

INTERNATIONAL SCYTHIANS AND ALP ER TUNGA SYMPOSIUM

INTERNATIONALE SKYTHEN
UND ALP ER TUNGA
SYMPOSIUM

11 - 13 MARCH 2022
MUNICH / GERMANY
FACE TO FACE - ONLINE

TAM METİN BİLDİRİ KİTABI

Edt. Doç. Dr. Osman Kubilay GÜL

ISBN: 978-625-00-0765-5

Ankara - 2022

scythianssymposium@gmail.com

**I.ULUSLARARASI İSKİTLER
VE
ALP ER TUNGA SEMPOZYUMU**

**TAM METİN
BİLDİRİ KİTABI**

11-13 Mart 2022 Münih-ALMANYA

Editör

Doç. Dr. Osman Kubilay G L

Ankara - 2022

**I. Uluslararası İskitler ve Alp Er Tunga Sempozyumu Tam
Metin Bildir Kitabı**

Institut für die Welt der Türken

Yayın nu: 1

Sayfa Düzeni

Doç. Dr. Osman Kubilay Gül

Bu kitabın tüm hakları saklıdır. Tanıtım amaçlı kısa alıntılar
dışında metin ya da görseller çoğaltılamaz.

ISBN:

Institut für die Welt der Türken

Deutschtürken Verband [Vr. 205808]

Pelkovenstr 139, 800992 München Deutschland

Tel: 004915147082717

<http://www.weltdertuerken.org/>

PROGRAM

12.03.2022 (Çevrim içi program)	
AÇILIŞ (12.00)	
AÇILIŞ KONUŞMALARI	
Prof. Dr. Necati DEMİR (Türklerin Dünyası Enstitüsü Başkanı)	
Oybek NORİNBAYEV (Özbekistan Coğrafya Kurumu Başkanı)	
AÇILIŞ KONFERANSI	
12.30-13.00	Prof. Dr. Necati DEMİR İskitler (Saka) Devleti ve Alper Tunga

1. OTURUM		
13.00-15.00	Oturum Başkanı: Prof. Dr. Necati DEMİR	Prof. Dr. M. Fatih KARAGÜL Genel Hatlarıyla, Karşılaştırmalı İskit Seramikleri
		Doç. Dr. Mehmet ÖZMENLİ İskitler, Mızrak ve Savaş Sporu Cirit
		Doç. Dr. Kamelya TEKNE Türkiye'deki Üniversitelerde Çalışılmış Olan İskitler Konulu Lisansüstü Tezler Üzerine Tespitler
		Агульников СЕРГЕЙ М. Могильник скифской культуры у села Казаклия, Республика Молдова
		Rahmi Serhat KEMER Anadolu'da Kimmerler ve İskitler; Yeni Bulgular ve Yeni Değerlendirmeler
		Prof.Dr. Ravshanov Uktamali RUSTEMUGLİ Бухоро Музейидаги Саклар Маданиятига Оид Ашёлар

БУХОРО МУЗЕЙИДАГИ САКЛАР МАДАНИЯТИГА ОИД АШЁЛАР

*Равшанов Ўқтамали Рустам ўғли**

Сак қабилалари ҳақидаги дастлабки маълумотлар илк ёзма манбалар билан бир даврда бегиланади. Яъни Оссурия, ахамоний ёзма ёдголикларида уларнинг номи файд этилган. Александр Македонский юришларигча ва ундан кейинги давр муаррихлари ҳам сак қабилалари ҳаёт тарзи, этнографияси, диний қарашлар, ҳукмдорлари ҳақида ёзиб қолдиришган. Айниқса, уларнинг Осиё худудида энг кенг тарқалган қабила эканлиги ва яшаш худудларига қараб турли номлар билан аталиши манбаларда ўз аксини топган. Сак қабилаларининг узоқ давр яшаб, шакилланган тарихий маконларидан бири икки дарё оралиғи бугунги Ўзбекистон худуди ҳисобланади. Сак қабилалари темир даврида “Сак маданияти”ни яратишди. Бу маданият ўзининг диний қарашлари, моддий топилмалари айниқса, темирга ишлов бериш ва ундан турли қурол-яроқлар тайёлаш технологияси ва бу соҳани санъат даражаси олиб чиққани билан тарихда кейинги цивилизацияларга пойдевор бўлди.

Бухоро музейи археология фонди ва Бухоро воҳаси археологияси экспозициясида ҳозирда саклар маданиятига тегишли кўплаб сопол, қора ва рангли металлдан тайёрланган турли буюмлар сақланади.

Саклар маданиятига оид металл буюмлар адабиётларда атрофлича ёритилган. Шунга қарамай археологик қазималар жараёнида янгидан янги археологик топилмалар бу маданият изларини кенгроқ тушинишга имкон бермоқда. Шундай ашёлардан бири “саклар қозони” номи билан машҳур бўлган

* Бухоро давлат музей-қўриқхонаси Тарих илмий бўлими мудири
powerravshanov@mail.ru

йирик (дм-66, в-36 см) қозон ҳисобланади. Қозон “хафтжўш” яъни етти маъданнинг қоришмасидан тайёрланган бўлиб, жез қозон деб юритилади. Қозон безеклари билан қуйма услубда тайёрланган. Саклар қозони албатта ўзи халқнинг қарашларини ҳам сақлаб қолган. Қозонга тўртта қуйма қўчқор шохи шаклидаги кунгираддор дастак бириктирилган. Дастакнинг бундай шаклда бўлиши уни мустахамк ушлаш имконини ҳам берган. Дастаклар ораси бўйлаб “архар” шохи кашлидаги тасвир тескарисига ишланган. Бу эса сакларнинг тотемларига ишора ҳисобланади. Дастак ости бўйлаб бурама шаклдаги бирмата такрорланадиган айлана бўртма чизиқ ҳам қозонга безак бериб турибди. Бу безаклар қозон қуйилишидан олдин бурама симлар билан қолибга ишланган. Юқоридагилардан келиб чиқиб ушбу саклар қозони мил.авв. III-мил. III асрларга оид деган хулоса чиқариш мумкин.

Бухоро музейи фондида яна бир саклар маданиятига тегишли ашё бундан икки йил олдин Бухоро шаҳридан 55 км жануби-ғарбда жойлашган Пойкент шаҳри харобаларидан топилган маёқ ҳисобланади. Пойкент шаҳарчаси бронза давридан шакллана бошлаган бўлиб, илк ўрта асрларгача жуда яхши ривожланган шаҳар давлатлардан бири бўлган. Бу худудда 40 йилдан ортиқ вақт мобайнида Давлат Эрмидажи билан ҳамкорликда қазилма ишлари олиб борилмоқда. Сўнгги топилган нодир ашё бу шаҳарчанинг арк қисмидаги ибодатхона комплексининг шарқий қисмига тегишли йўлакдан топилган жез маёқ(факел)дир. Узунлиги 40 см бўлган ушбу маёқ археологларни хулосасича, кириш йўлагини ёритиб турган. Ашё топилган вақтда унинг ички қисмида қуйган ёғоч кулларининг топилиши тахминларни янада мустахамклади. Маёқ ҳам қуйма услубда ишланган бўлиб, икки қисмдан иборат. Яъни пастки дастак ва юқори қисми ёғоч ўрнатиладиган оловхонага бўлинади.

Кейинги саклар маданиятига тегишли ашё металл қуйиш ўчоғи бўлиб, у ҳам Пойкент шаҳарчаси худудидан 2018 йилда Ўзбекистон ва Россиялик археологлар ҳамкорлигида топилган. Металл қуйиш ўчоғида турли ўлчамдаги чуқурчалар сақланган

бўлиб, ичида иссиқлик натижасида қуйган тупроқ қисмлари, кул ва ўчоқ деворлари юқорисида ярим эриган металл хом ашёси сақланган.

Металл қуйиш ўчоғининг кучли қотиб қолганлигидан унинг узоқ вақт мобайнида ишлатилганлигини ва ундаги чуқурчаларнинг шаклидан кичик ва ўртача ўлчамдаги металл буюмлар(ханжар, камар қисимлари, рўзғор буюмлари ва бошқалар) қуйилганлигини тахмин қилиш мумкин. Ҳозирги вақтда ушбу ўчоқ Қадимги Пойкент тарихи музейида артофидан топилган металл ва сопол буюмлар билан биргаликда доимий кўргазмадан ўрин олган.

Саклар маданияти бутун Ўрта Осиё бўйлаб кенг тарқалган бўлиб, ушбу маданият таркибидаги сак қабилалари бир-бири билан доимий алоқада бўлган. Шу сабабли бу даврга оид бир хил турдаги тарихий ашёлар жуда катта тарихий макондан топилади. Аммо қадимги Сўғд худудида бу маданиятнинг кенг тарқалганлигини исботловчи хос ашёлар кўп топилмаган эди. Юқорида тарифлари берилган қозон, маёқ ва металл қуйиш ўчоғининг топилиши Сўғд худудининг ҳам сак маданияти марказларидан бири бўлганлигини яна бир бор исботлайди.

1.Расм

2. Pacm

3. Pacm

4.Рacм